

fuqhom: "Ghall Ghassarin", aktarx li nkitbu biex jitghannew maill bdiewa li kienu jaqtgħu u jagħsru l-gheneb. Il-ghasir fis sens imxebbah kien ifisser qatla ta' nies kbira u bla hniena. Jin-hass wisq il-kliem li bih ir-rebbieħ ta' Iżajja jfisser ir-rebħa kbira li kellu fuq l-ghedewwa tiegħu: "Għasa-thom f'ghadbi, u għaffiġthom, u demmhom tar fuq hwejġi, u bqajt bilbiesi miblul. Libsti saret hamra bħal ta' dawġ li jagħsru l-gheneb" (LXIII 2-3).

ID-DIELJA FIL-KLIEM IMXEBBAH

Fil-Għaqda l-Qadima wisq drabi l-Karem jixxebbah mal-poplu ta' Iżrael, u juri l-hsieb u l-imhabba li Alla għandu għall-poplu li għażel, li għanih b'kull xorta ta' ġid, imma li ma afhulux (Iżajja, V, 1-2; XXVII, 2-6; Geremija, II, 2-21 u oħrajn). Kif kellha titqasas u titgħaddab din il-għalqa li sidha jaħdimha imma hi ma tagħtix frott? Hekk iġhid il-Mulej: "Naqlaġhha x-xatba, u jidhlu fiha l-ghanem... inhottilha l-hajt, halli jgħaffiġuha... u la tinżabar anqas tingħażaġ!" (Iżajja, V, 5-6).

Din it-tixbiha tinsab ukoll fil-Għaqda l-Ġdida, imma b'taqbil xorta oħra. Hekk fit-tixbiha tal-fellahin hżiena (Matt. XIII, 1-12; Luqa, XX, 9-19), il-karem ifisser is-Saltna t'Alla u l-weghdiet tal-Messija, li kellu jahtar poplu ieħor, li fiż-żmien tiegħu jagħti l-frott tal-hajja ta' dejjem.

Sabiha kemm tista' tkun hi t-tixbiha tad-dielja u l-friegħi tagħha li hemm fl-Evangelju ta' San Ġwann (XV, 1-11). Turi lil-Ġesù bħala-dielja tas-sema, li bħad-dielja ta' l-art jagħti l-hajja lill-friegħi, jiġifieri lill-Insara, billi jgħaddilhom il-meraq tal-hniena għall-ghien tagħhom. Jista' jkun li din it-tixbiha giet f'moħħ il-Hellies minn dak l-inbid li f'it qabel kien biddel f'demmu, u li kellu jwettaq il-ftehim t'Alla mal-bnedmin.

Għalhekk, għamlu sewwa l-bnedmin li nsew il-ġrajja ta' niket li gieb l-ewwel inbid li xorob Nuh, u d-dielja beq-ghet mirquma u mizmuma bil-ghożza u l-ferħ, u bil-weraq tagħha jżejnu xbinhom, bħala-xbieħa tal-gherf tagħhom!

P. ĠACINTU FACCIO, O.F.M.

KIF IL-GHARAB JILQGHU L-GHORBA

Gewwa l-wetgħat wesghin tal-Palestina, jew fuq djuġ l-iġbla, jew fil-qrib tar-rhula u ta' l-ibliet, min iżur dik l-art wisq drabi jara ġemgħat ta' għarejjex tal-ġild tal-mogħoż jew tan-nagħaġ jew ta' l-iġmla, li jwaqqfuhom dawġ il-ġens ta' Għarab li jgħidulhom **Bedu**, li taħthom jgħammru u jgħaddu l-hajja fqira u mġebbda tagħhom.

Uħud minn dawn in-nies iġixxu bl-għakkarija; oħrajn billi jlaqqtu xi naqra tal-wieċ, mir-raba'; oħrajn billi jbiegħu l-halib u s-suf tan-nagħaġ ta' xi

naqra ta' merħla; u oħrajn, imbagħad, billi jagħmlu xi teftifa xogħol fl-ibliet. U donnhom għandhom is-šarijet: għax fejn il-lum tara għadd ta' għarejjex, il-ghada ma tara xejn minnhom; jew fejn il-bieraħ ma kien hemm xejn, il-lum tara qatgħa għarejjex. Għaliex dawn dejjem jiġru min-naħa għall-oħra, u pajjiżhom ma hu mkien, u huwa kullimkien.

Dan juri x'egħruq qawwija għandhom fil-qalb tan-nies Xerqija d-drawwiet il-qodma. Għax hekk kienu jgħixu

in-nies ta' din l-art eluf ta' snin ilu. Kif jidher mill-Kotba tal-Bibbja hekk kien u jghixu l-Patrijarki; hekk kien jghad-di hajtu Abraham, hekk Izhak u Gakobb, u wliedhom u wlied uliedhom, min-nisel ghal nisel.

Hi fehma ta' dawn il-Gharab li huwa dmir shih taghhom li min ikun sejjer minn art ghall-ohra, jekk jitlobhom, ghandhom jilqghuh fil-gharix taghhom u jduru bih bhala Anglu mibghut minn Alla, u juruh kull gieh u qima. Fil-gharix taghhom il-gharib ghandu jsib il-mistrieħ tal-moħħ u tal-gisem, u ghandhom iharsuh minn kull deni, bis-sahha taghhom kollha. Ghal dan kellhom minn dejjem il-fehma, u ghadha ghandhom ukoll il-lum, li tilqa' l-gharib hu dmir, u hija haġa li ma ghandek qatt tiħadha, u li kull gharib ghandu l-jedd li jitlobha. Huma jiftahru bil-qawl taghhom: "Il-Gharab tekrem il-gharib", jġifieri: **Il-Gharab iweġghu l-ghorba.**

Il-ghadjet tal-Gharab tal-barr fuq il-lqigh tal-ghorba, ma tbiddu xejn, imma ghadhom li kienu, xorta wahda, fl-aktar żmenijiet imbeghda. Malli jasal ghandhom gharib u jitlobhom il-kenn, idahhluh ġewwa gharixa li jkollhom imhejjija ghal dan il-ghan, li jghidulha "grun", jew "manžel", u jġibulu l-ilma biex jaħsel wiċċu, idejh u saqajh, u l-kafè x'jixrob u kull ma jistghu ghal hteġijiet tiegħu. U jagħmlu dan bil-qalb u bil-ferħa, li dak li jkun iħoss ruhu li mhux ghand il-barranin, imma fost niesu u ġewwa daru. Fil-gharixa ma jarax hliet faqar, għaliex il-**Bedu** jghaddu bi ftit hwejjeġ għall-hajja, imma d-dhulija-tagħhom tnessih malajr il-faqar ta' madwaru. Waqt li n-nisa u l-bniet iħammsu l-kafè u jherrzoh fil-mehrież, u jghalluh fil-briq fuq il-gamar, ir-rġiel u s-subjien iduru bih u jieħdu hsiebu u hsieb hwejġu, u l-ġhalf u l-qajl tal-bhima, jekk ikollu.

Imbagħad jidbħu haruf jew gidi, jghallu r-ross u jroxxu fuq ir-ross imgholli x-xaħam imdewweb tiegħu. Imbagħad iġibu hasira u jifirxuha fl-art u jghajtu lill-girien, biex mal-gharib u magħhom jaħdru l-ikla. In-nisa jġibu l-ikel u jqegħdu fuq il-hasira. L-ikel ikun ġewwa lembija tal-ghewwied li jghidulha batja. Il-gharib u l-Bedu u l-ġirien joqogħdu madwar il-batja u jaqbdu jieklu. Id-drawwiet il-qodma ta' kif wieħed joqghod bil-qieghda u kif jiekol, ghandhom jitharsu b'reqqa kbira. Trid toqghod b'saqajk imsallbin tahtek, u tiekol bl-imgharfa u l-furketta ta' Adam, jġifieri taqbad l-ikel u tixtu f'halqek b'idek, u ghalhekk l-ikel tal-Gharab qatt ma jkun bil-meraq, imma ross xott, jew ghadds, u biċċiet tal-laħam imqattghin, li ma jeħtiġux sikkina.

Jekk il-gharib ikun xi raġel ta' l-ibliet, u aktar jekk ikun mill-Ewropa, ghandu jiftah ghajnejh li ma jidhax, jew juri li qieghed jitqazzeż, ghax dan jittieħed bhala ghajb kbir għal min ikun laqghu fil-gharixa. Ghax il-Bedu, bhāl ma jghid il-poeta Gharbi Juṣef Ghas-suf, "Huwa... helu fi mġiebtu... minn tagħna fi kliemu. Jaqdi minn rajh lill-ghorba, imma le ma jitbaxxa, u jħares ġiehu b'ghira kbira. Jagħti biż-żewġ u joqmos bhāl žiemel innaffar jekk hu jħoss li sarlu xi ghajb!"

Wara l-ikla jingieb il-kafè, u wara l-kafè n-nargile bit-tabakk, li jpejpuha ftit infies kull wieħed, u ma ghandek qatt timsah l-imserka li tqieghed f'halqek, meta tkun ghadha kemm harġet minn haq haddieħor. F'dan il-waqt joqogħdu jithaddtu u l-gharib ghandu jghidilhom fuq pajjiżu u fuq niesu u fuq xoghlu u fuq x'iltaqa' miegħu fi triqtu. Jibqghu jithaddtu sakemm il-gharib juri li hu ghajjen u jixtieq jorqod. Imbagħad kulhadd jitlaq u l-gharib jithalla wahdu b'kull horrija.

Meta l-gharib ikun sa jitlaq, jizzi hajr lil min laqghu, jirkeb debbtu, jekk ikollu, u jitlaq, minghajr wisq tibgil u wiri ta' qima. Imma dawk li jkunu laqghuh, iduru mieghu u jixtiequ sa far tajjeb u gid u barka u risq u hena. Jitolbuh ukoll li jarga' jghaddi ghandhom mill-aktar fis li jista' biex **ixarraf-hom**, jigifieri jaghmilhom gieh. Jekk ikunu jistghu, aktarx li qabel jitlaq jaghtuh xi haruf, u drabi wkoll xi gemel, bhallj kieku huwa ghamlilhom il-gid mhux huma ghamlu l-gid lilu. U jiehd u ghalihom wisq jekk il-gharib qabel ma jitlaq ifettillu jaghti lil xi hadd minnhom xi ghotja, jew xi flus bhala hlas tal-laqgha li ghamlulu.

Darba tnejn min-nies Ewropin taw xi flus lill-mara tal-Gharbi li kien laqagghom f'daru, bhala hlas tan-nefqa li ghamel ghalihom. Kif il-mara rat lil zewgha u qaltlu b'dan, hu qabad il-flus u rikeb iz-ziemel u telaq imlebbet ghal warajhom. Kif lahaqhom silet is-sejf u qalilhom: "Jew terghu tiehdu dawn il-flus, jew b'dan is-sejf ninfidkom!"

Id-dmir li tilqa' l-ghorba huwa hekk qawwi li hi haqa wisq kbira li qatt jinkiser, ghad li l-gharib jingharaf li hu hati. Xi tletin sena ilu grat grajja li ghandha x'taqsam ma' dan, u li tassew hi ta' min isemmaha.

Bejn il-Gharab hemm il-ligi, bla miktuba, tal-"qatgha", jigifieri, jekk wiehed minn hamula (razza jew tribu) joqtol lil xi hadd minn ta' hamula oħra, dawn joqtlu wiehed minn ta' dawk, u jibqghu sejr in hekk ghal hafna snin. Mela, fis-sena 1927, il-hamula tal-Hwetat, nies ta' qattaghni, li ghandhom l-art taghhom fix-Xmiel (nord) tat-Transgordanja, baghtet nies jahbtu ghal hamula ta' Beni-Sahar, li maghha kellha xi tghid sewwa. Meta kollox kien imhejji u l-jum tal-habta maghzul, nies il-Hwetat baghtu l-kixxiefa ma' dwar il-gharejjex ta' Beni-Sahar.

Kien bil-lejl u s-sema msahhab. Ghamlet halba xita li ttamaw li tghaddi malajr, bhala ma dari jsir fil-barr. Imma m'hux hekk gara ghax wara x-xita bdiet niezla l-borra. Il-borra ghaqdet fl-art u t-trejquet fir-ramel ma baqghux jidhru. Sebah fil-ghodu u l-borra baqghet niezla, u l-kixxiefa tal-Hwetat u l-bhejjem taghhom kienu sa jmutu bil-kesha. Ghal dan ir-rajjes li kien maghhom qata' li jmur jitlob kenn lil ghedewwa, isir li jsir, ghax ahjar imutu bis-sejf inkella bil-bard.

Ghal hekk in-nies tal-Hwetat bil-bhejjem taghhom imxew qajl lejn il-gharejjex ta' Beni-Sahar u talbuhom il-kenn. Beni-Sahar laqghuhom u xelghulhom in-nar biex jishnu, qajjlulhom il-bhejjem u lilhom temghuhom u lil bhejjem ghalfuhom. Il-Hwetat, kif kielu, wara lejl imqajmin fil-kesha, xtehtu fuq il-hsajjar u raqdu sal-ghada. Fil-ghodu x-xih ta' Beni-Sahar, li kien jismu Hatmal, mar ma' xi rgiel oħra jzur il-ghorba u jaghtihom is-sebh it-tajjeb, u staghgeb mhux ftit meta rahom imrekknin flimkien u mbezzgha. Gebilhom il-ftar u l-kaħwa u wara dan saqsiehom: "Min intom, u minn fejn intom gejjin?"

"Ahna min-naħa t'isfel," wegbuh, "u l-ajru qabadna għall-gharrieda!"

Wiç ix-xih hrax u mqat, ghax minn kliemhom gharaf li kienu mill-hamula tal-Hwetat. "Intom mill-Hwetat!" ghajjat, "u gejt u hawn biex toqtlu nies minn tagħna!"

Shab Hatmal ghal dal-kliem ghajtu l-ghajta tal-gwerra u f'daqqa ta' ghajn ir-rgiel kollha ta' Beni-Sahar harġu bis-sjuf misluta f'idejhom, hadrin ghat-taqbida. Imma Hatmal b'tixjira ta' idu waqqafhom u beda jimxi mal-gharixa u jhabbat ghant is-sejf mal-art, bejn shabu u l-ghedewwa. Ghadda hekk ftit tal-hin, li kien hin tal-biza'; fl-ahhar ix-xih Hamtal dar lejn il-

Ħwetat u qalilhom: "Ahna għandna l-jedd kollu li noqtlukom; imma kunu afu li għal Beni-Sahar aktar għaziż il-gieħ inkella d-demm. Il-hobż li kiltu minn għandna heliskom, morru bis-sliema!"

U b'dan l-kliem il-mibegħda ta' bejn il-Ħwetat u Beni-Sahar, dabet. Id-

demm imxerred f'imgħoddi ntesa. U ż-żewġ hamuliet: tal-Ħwetat u Beni-Sahar l-aqwa u l-ehrex tat-Transgordanja, saru hbieb u jgħożzu lil xulxin bħal ahwa. U hekk għadhom sal-lum.

P. Narcissu Cecchitelli O.F.M.

~~IR-REGISTRI TA' CASA NOVA~~

Lewwel haġa li għandna ngħidu, xi tkun "Casa Nova". Għax hawn kotra kbira ta' nies li ma jafux x'inhi.

"Casa Nova" tkun bħal lukanda, miżmuma mill-Frangiskani tal-Qabar ta' Kristu, fil-Palestina, li kull Nisrani Kattolku li jmur hemm, jista' joqgħod fiha għal tliett ijiem, jiekol u jixrob u joqgħod mingħajr ma jhallas flus. U fil-Palestina m'hux "Casa Nova" waħda biss hemm, imma waħda f'kull raħal jew belt fejn hemm l-Imkejjen Imqaddsa. Hemm "Casa Nova" kbira hafna f'Ġerusalem; hemm oħra Ġaffa; oħra Betlehem, oħra Ghajn Karem, oħra Emmaus u oħra Nazaret; imbagħad hemm Ospizju, bħal "Casa Nova" żghira: Tabarija, Kafar Nahum, Kana tal-Galiliya, fuq it-Tabor u f'hafna mkejjen oħrajn. Bħal ma għedna qabel, dak li jkun jista' joqgħod tliett ijiem f'kull waħda minn dawn.

"Imma kif toqgħod hemm u ma thallas xejn?" Isaqsi xi hadd. "Il-Frangiskani jridu l-flus biex jixtru l-ikel u x-xorb u s-sodod, u biex ihallsu lil haddiema."

Hekk hu, mitt darba u elf; imma inti taf, li drabi nhar ta' Hadd fil-knisja tal-Parroċċa jiġi Patri Frangiskan "Ta' Ġiezu", jiġbor għal-Qabar ta' Kristu. Dan isir fil-pajjiżi Insara kollha; dawk il-flus li jinġabru, jinbagħtu Ġerusalem, u minnhom jithallsu n-nefġiet kollha li jagħmlu l-Frangiskani, sew-

wa biex iżommu kif jixraq l-Imkejjen Imqaddsa — bħall-Għar ta' Betlehem, id-Dar tal-Madonna f'Nazaret, il-Qabar ta' Kristu f'Ġerusalem u hafna oħrajn — u wkoll in-nefġiet ta' "Casa Nova". Għal hekk, il-Frangiskani, min joqgħod fil-"Casa Nova", jew Lukanda tagħhom, jekk jagħtihom xi haġa jehduha; imma jekk ma jagħtihomx, ma jitolbuhx. Għax "Casa Nova" hija miżmuma mill-flus tal-Insara. Meta inti tagħti xi haġa lil dak ir-Raheb tat-"Terra Santa", tkun qiegħed tagħti għal dawk in-nefġiet.

Mela, f'kull "Casa Nova" hemm sala b'hafna sigġijiet fejn in-nies jistgħu joqgħod flimkien jithaddtu; u hemmekk fuq mejda jkun hemm registru, biex dawk li jżuru l-Palestina, qabel ma jtilqu, jiktbu isimhom, u jekk iridu, xi żewġ kelmiet miegħu wkoll. Hawn sa nsemmu biss ir-registru ta' "Casa Nova" ta' Ġerusalem.

Fir-registru ta' "Casa Nova" ta' Ġerusalem jinsabu ismijiet ta' nies magħrufa fl-istorja ta' żminijietna; ismijiet ta' Rejjiet, ta' Prinċipijiet, ta' Ġenerali, ta' Duki, ta' Kardinali, Isqfijiet u Qassisin, ta' nies tas-suq; ta' Sorijiet u wkoll ta' nies foqra li ma tiġihomx bi kbira li jiktbu li ż-żjara tagħhom f'Ġerusalem hallsuha bi snin ta' tiġmiegħ u tqanċié, u tilqit u nuqqasijiet ta' hwejjeġ meħtieġa.